

Modder in de mond

JORIS WILLEMS
SEPTEMBER 2008

Modder in de mond

ABSTRACT - Terwijl de hele wereld jammert over de stijgende prijzen van basisproducten, is de situatie voor de bevolking van sommige landen ronduit alarmerend. In Haïti, een van de armste landen van het Westelijke halfrond, heeft de hongerige verpauperde bevolking intussen een nieuw gerecht op het menu staan: modderkoek. Koeken van zand, zout, olie en water vullen er de magen van zij die door de stijgende prijzen van het voedsel geen echte maaltijd meer kunnen bekostigen. Vreemd voor een land dat er enkele decennia geleden nog in slaagde bijna onafhankelijk te zijn voor de voedselvoorziening.

Inleiding

In het recente Haïtiaanse Document de Stratégie Nationale pour la Croissance et la Réduction de la Pauvreté (DSNCRP), zeg maar het lokale Poverty Reduction Strategy Paper (PRSP), wordt voedselveiligheid naar voren geschoven als een van de transversale thema's. Een onderzoek¹ wijst uit dat de graden van chronische en zware ondervoeding respectievelijk 23,8% en 9,1% zijn. De situatie op het platteland is twee maal zo erg als in de hoofdstad. Er is in belangrijke mate sprake van bloedarmoede, gebrek aan vitamine A en jodium.

De nationale productie staat slechts in voor 45% van de voedselbalans². De resterende 55% komt uit import die in gewicht quasi verdubbeld is tussen 2001 en 2004. De groei van de nationale voedselproductie is slechts 0,4% terwijl de vraag jaarlijks met 2% toeneemt. Samen met de slechte staat van de weginfrastructuur veroorzaakt dit een verslechtering van de situatie op het platte land waardoor een grotere plattelandsvlucht ontstaat en de reeds problematische onveiligheid in de steden toeneemt.

Volgens het Plateforme Nationale de Sécurité Alimentaire (PFNSA) werd in 1999/2000 gemiddeld 75% van het minimumloon aan voedsel besteed³. De voedselrellen ten gevolge van de stijgende prijzen van basisproducten in april 2008 hebben er toe geleid dat eerste minister Alexis uiteindelijk bedankt werd voor zijn taak. Er is werk aan de winkel voor de kersverse nieuwe eerste minister wat betreft de Haïtiaanse voedselveiligheid.

Het Haïtiaanse klimaat is tropisch. De nadelige klimatologische factor zijn de tropische stormen en orkanen die het land met regelmaat treffen. Deze zorgen samen met de massale ontbossing voor regelmatige overstromingen en belangrijke erosie. Het water wordt door de grootschalige ontbossing niet vastgehouden door de bodem,

¹ EMMUS IV, geciteerd in DSNCRP (2007)

² DSNCRP (2007)

³ PFNSA (n.d.)

en volgens het Center for Ecology and Hydrology is Haïti dan ook een van de meest water-arme landen ter wereld⁴.

Hoewel haast twee derde van het land bergachtig is, beschikt het over een landbouwpotentieel dat de 8,3 miljoen Haïtianen van voedsel zou kunnen voorzien. De demografische groei van 1,9%⁵ en de tekortkomingen van het huidige landbouwbeleid hebben er echter voor gezorgd dat het land elk jaar meer voedsel importeert. De schaarste op de markt en de stijgende prijzen op de wereldmarkt zorgden in het voorjaar van 2008 nog voor belangrijke onrusten waarbij verschillende doden vielen. Het is op het eerste zicht dan ook vreemd te constateren dat de productie van enkele belangrijke gewassen zoals rijst, het basisvoedsel voor de Haïtiaanse bevolking, in een dalende lijn zit.

Rijstproductie uit de mode

In een bijzonder leerrijk artikel van Bonny (2005) wordt de focus gelegd op de evolutie van de rijstproductie. De gegevens en conclusies van dit artikel waren een bijzonder dankbare bron voor deze paper. Er wordt in deze en volgende paragrafen dan ook uitvoerig naar verwezen.

De lokale rijstproductie gebeurt voornamelijk door kleine exploitanten. De hoeveelheid land die ze ter beschikking hebben varieert tussen 0,1 en 5 hectare, maar sinds de jaren 50 stelt men een fragmentatie vast van de landbouwgrond. Daar waar de boeren in 1950 gemiddeld nog 1,55 hectare ter beschikking hadden, was dit in 1995 nog slechts 0,5 hectare. Dit belet een mechanisering van de landbouw en een groter rendement van het gebruikte land. De rijstteelt is zeer arbeidsintensief en vereist in belangrijke mate bemesting met chemicaliën. De gebruikte gereedschappen zijn bovendien bijzonder rudimentair en modernisering wordt belemmerd door het gebrek aan krediet en de fragmentatie van de bodem. De rijstproductie zat in 1990 nog op haast 130.000 ton, in 2002 produceerde men nog slechts 104.000 ton. 75% van de lokaal geconsumeerde rijst komt vandaag uit het buitenland.

Volgens Bonny (2005) zijn er vier belangrijke interne problemen bij de rijstproductie. Ten eerste zijn er technische tekortkomingen die zich voornamelijk laten voelen op het niveau van het waterbeheer. Socio-economische euvels behelzen de beschikbaarheid van meststoffen, een tekort aan onderzoek in de landbouwsector en aan ondersteunende diensten evenals de kost en beschikbaarheid van arbeidskrachten. Op organisationeel niveau wijst Bonny in de eerste plaats op de zwaktes van de boerenorganisaties in de voornaamste regio waar rijst geproduceerd wordt. Tot slot is de financiële inbreng van de overheid ter ondersteuning van de rijstproducenten uitermate beperkt.

Van protectionisme naar liberalisme

De Haïtiaanse rijstmarkt was tussen 1961 en 1986 beschermd. François Duvalier voerde een protectionistische politiek die stelselmatig werd afgebouwd sinds het aantreden van diens zoon Jean-Claude Duvalier. De val van het regime in 1986 betekende een opening van de Haïtiaanse markt. Daar waar in het verleden de haven

⁴ NACLA (2008)

⁵ Bonny (2005). Cijfers betreffen het jaar 2002

van Port-au-Prince de enige invoerhaven was werden nu ook de provinciale havens opengesteld voor internationaal vrachtverkeer. De invoertarieven werden drastisch verlaagd, invoerlicenties afgeschaft en de maatregelen die de nationale productie beschermden werden opgeheven. In 1995 kwam er een tweede golf van liberalisering op gang die de invoertarifiering vereenvoudigde. Met betrekking tot rijst kwam deze nu op een schamele 3% te liggen. Volgens de WTO werd het land daarmee een van de meest open economieën ter wereld. Een jaar eerder, in 1994, had de uit ballingschap teruggekeerde president Aristide reeds de subsidies op meststoffen afgeschaft.

Het effect van de liberalisering op de rijstsector was de massale invoer van rijst uit het buitenland. Tussen 1961 en 1966 werd 200 ton ingevoerd, tussen 1997 en 2002 was dat 1,3 miljard ton⁶. De Haïtiaanse rijstproductie viel dan ook terug van een kleine 760.000 ton in tussen 1985 en 1990 tot een kleine 724.000 ton in de periode 1997-2002. Op korte termijn was de invoer van goedkope rijst, voornamelijk uit de Verenigde Staten van Amerika, gunstig voor de stedelijke consumenten. Maar de kleine Haïtiaanse rijstboeren werden zo verplicht hun producten tegen een lagere prijs te verkopen om concurrentieel te blijven. Dit zette hen niet aan om de productie te verhogen. Integendeel, de toegenomen competitie en het verhoogde minimumloon maakten dat ze minder arbeidskrachten konden recruterend waardoor de productie afnam. De grootste winnaar van deze golf van liberalisering zijn de Verenigde Staten die jaarlijks meer rijst invoeren in Haïti. Tussen 1996 en 2002 steeg de invoer uit de VS van 146.400 ton tot 256.000 ton.

De suikerindustrie in Haïti was gedurende jaren in staat geweest suiker naar het buitenland te exporteren. Enkele fabrieken kochten de suiker voornamelijk op bij kleine boeren. Het structurele aanpassingsprogramma (SAP) dat Haïti doorvoerde in 1986 zou echter een serieuze breuk betekenen met het verleden en van Haïti een importeur van suiker maken. De suikerproductie was weliswaar de jaren voordien ook al afgenomen door het verouderde productieproces en een lage prijs op de wereldmarkt, maar toch was de afschaffing van de importlicenties en het prijscontrolesysteem ten gevolge van de SAP's in grote mate verantwoordelijk voor de teloorgang van de industrie. Meer dan 85.000 mensen werden getroffen doordat de interne markt werd opengegooid en de VS tegelijkertijd minder Haïtiaanse suiker invoerden. De huidige lokale suikerteelt is erg beperkt en wordt onder meer aangewend voor de productie van de lokale sterke drank. De heropening van een van de fabrieken in 2000 na een staatsinvestering is een belangrijke mijlpaal, maar slechts 2% van de geïmporteerde suiker wordt in deze fabriek verwerkt⁷.

De liberalisering heeft ervoor gezorgd dat het land in grote mate afhankelijk is geworden van voedselimport. Samen met haar zwakke positie als producent en exporteur zorgt deze ervoor dat de handelsbalans van het land jaarlijks dieper in het rood duikt. In 2003 bedroeg deze meer dan 866 miljoen Amerikaanse dollar⁸. 80% van de exportopbrengsten gaat naar de import van voedsel. De Economische Partnerschapsakkoorden, die eind 2007 werden afgesloten tussen de Caraïben en de Europese Unie zullen de situatie overigens niet verbeteren. Volgens de NGO Platforme Haïtienne de Plaidoyer pour un Développement Alternatif (PAPDA)

⁶ Bonny (2005)

⁷ Broederlijk Delen (n.d.)

⁸ idem.

zouden meer dan 250.000 koffietelers werkloos worden en 300.000 rijsttelers en rijstproducenten hun broodwinning verliezen⁹.

In een recent artikel spreekt OXFAM van een verlies van naar schatting 830.000 jobs ten gevolge van de liberalisering, voornamelijk in de landbouw. De afhankelijkheid van buitenlandse hulp groeit en het land sleept een belangrijke schuldenlast met zich mee. Met een gemiddeld douanetarief van 2,9% is Haïti een van de meest open economieën van de wereld. De afhankelijkheid van voedselimport gecombineerd met de lage invoertarieven biedt echter geen perspectief voor de Haïtiaanse landbouw- en voedingssector. Camille Chalmers, professor economie, vat het als volgt samen: « *En 1994 Haïti a presque éliminé tous ses tarifs douaniers et est devenu le pays le plus ouvert du continent. Les paysans subissent la concurrence des agricultures industrielles subventionnées des Etats-Unis et de l'Europe*¹⁰ »

Voedselhulp

Politieke tumult, natuurrampen, ontmoedigde binnenlandse rijstproducenten en stijgende prijzen op de wereldmarkt maken dat Haïti vandaag in grote mate afhankelijk is van voedselhulp. Hoe noodzakelijk deze in sommige periodes ook kan zijn, het blijft een feit dat de lokale producenten uiterst kwetsbaar zijn indien men deze noodhulp naar eigen goeddunken verstrekt. De voedselhulp die de VSA verstrekken kan hier als schoolvoorbeeld dienen. In tegenstelling tot andere donoren is het een van de vereisten dat het niet enkel in de VSA verbouwde gewassen zijn die worden afgeleverd, maar dat het bovendien ook cargoschepen zijn die onder Amerikaanse vlag varen die het voedsel leveren.

Als er in dergelijke hulp al een meerwaarde voor de lokale economie zit, dan komt deze hoogstens uit het lokaal transport en een tijdelijke tewerkstelling van personeel verantwoordelijk voor de verdeling. Brengen we echter het verstorende effect op de lokale markt mee in rekening dan is de balans negatief. Niet enkel zorgt dergelijke hulp ervoor dat lokaal geproduceerde voedingswaren nog moeilijk verkocht geraken omdat er gratis voedsel op de markt is, ze kan ook de voedingsgewoontes van de consument wijzigen. Zoals Bonny (2005) stelt: « *L'aide alimentaire américaine crée donc une pression continue à sa propre pérennisation. Elle ne fait que créer des marchés en Haïti plus importants pour les productions agricoles américaines.* »¹¹

Het is niet onbelangrijk erop te wijzen dat de Haïtiaanse boer, in tegenstelling tot zijn Amerikaanse collega, op geen enkele financiële ondersteuning kan rekenen. Zoals reeds hoger vermeld was de subsidie op meststoffen reeds in 1994 afgeschaft. De landbouwsubsidies in de Verenigde Staten zorgen ervoor dat de boeren er rijst blijven produceren die vervolgens onder de productieprijs kan worden verkocht. Dergelijke dumpingpraktijken, in de vorm van “ordinaire” handel of voedselhulp hebben een nefast effect op producenten uit invoerende landen.

Dat voedselhulp niet altijd dergelijke negatieve effecten moet hebben blijkt uit het recente initiatief van het World Food Programme dat met de middelen die ze ter beschikking kregen dit voedsel lokaal zal aankopen om de lokale markt en de kleine

⁹ Broederlijk delen (2007, 14 september)

¹⁰ PAPDA (2005)

¹¹ Bonny (2005), p.15

boeren te helpen¹². Het is lovend dat dergelijke werkwijze de lokale markt eerder ondersteunt dan ze ondergraaft. Dat de organisatie van dergelijke voedselhulp meer middelen vereist lijkt logisch omdat het op deze manier geen producten kan aankopen die onder de marktprijs worden aangeboden. Daarbij komt nog een belangrijke logistieke kost voor het transport. De meerkost mag echter geen belemmering vormen om deze werkwijze te verkiezen boven pakweg deze uit de VSA, daar het tevens gericht is op het overleven van de kleine boeren op termijn dan in plaats van het louter invullen van een acute nood aan voedsel. Anderzijds is het niet onbelangrijk zich de vraag te stellen of het WFP er wel in slaagt de voorraden bij alle kleine boeren op te kopen. Is dat niet zo dan worden deze laatste nog steeds benadeeld worden door deze hulp. De meest duurzame optie is ongetwijfeld van niet afhankelijk te zijn van voedselhulp.

Twee regeringen : Haïti op drift

De militaire staatsgreep in 1991 die democratisch verkozen president Jean-Bertrand Aristide van de macht verdreef heeft ervoor gezorgd dat het land de facto twee regeringen had. Enerzijds deze van de Aristide die in de VSA verbleef, anderzijds deze van de putchisten die in Port-au-Prince verbleven. Beide wendden ze de hun beschikbare middelen aan zoals het hen goed dunkte. De Verenigde Naties en de Vereniging van Amerikaanse Staten stelden een economisch en financieel embargo in tegenover de putchisten dat duurde tot de terugkeer van Aristide in 1994.

Dit embargo had een belangrijke impact op de Haïtiaanse economie. De rijstproductie daalde door de hogere kost van geïmporteerde meststoffen en pesticiden, noodzakelijk voor de rijstproductie. Ook de transportkosten stegen ten gevolge van hoge brandstofprijzen. Hoewel de VSA officieel de regering van Aristide steunde wordt beweerd dat ze ook de militairen steun verleend hebben¹³. Het is wat dat betreft een pikant detail dat het tijdens het militaire regime was dat een van de grote importeurs van Amerikaanse rijst zich in Haïti installeerde. Het embargo heeft de importeurs van buitenlandse rijst overigens geen windeieren gelegd, de invoer is in de periode van en kort na de staatsgreep fenomenaal gestegen. Van 198.000 ton tussen 1985 en 1990 tot 925.000 ton in de periode 1991-1996¹⁴.

Ook andere lokale voedselproducenten gingen moeilijke tijden tegemoet. Zo kreeg de kippenindustrie rake klappen tijdens het embargo. De industriële kippenkwekerijen ontstonden eind jaren 70, begin jaren 80. Een twintigtal bedrijven stonden in voor de kweek, de veevoederproductie en de verwerking. De hele keten was in staat om de vraag aan kip op de Haïtiaanse markt in te vullen¹⁵. Toch bleef het land in zekere mate afhankelijk van de invoer van veevoeder en bevruchte eieren. Het embargo maakte het de kippensector dan ook bijzonder moeilijk. Hoewel de sector het embargo overleefde, was deze niet in staat in de daarop volgende jaren de strijd aan te gaan met de goedkope geïmporteerde kip, andermaal voornamelijk afkomstig uit de VS. De laatste Haïtiaanse industriële kippenkwekerij sloot de deuren in 1998.

¹² Alterpresse (2008, 13 augustus)

¹³ Lambi (2008).

¹⁴ Bonny (2005), p. 9.

¹⁵ Broederlijk Delen (n.d.)

Een actieve civiele maatschappij

Zonder enige twijfel is Haïti een speelbal geweest van buitenlandse actoren die handig inspeelden op de politieke instabiliteit om een nieuwe markt te veroveren of hun handelsbelangen te verzekeren. Men kan zich de vraag stellen of het toeval is dat Aristide die in 1994 terugkeerde uit ballingschap in de daarop volgende maanden en jaren de liberalisering verder doordrukte. Ook de installatie tijdens het militaire regime (91-94) van de Rice Cooperation of Haïti, verantwoordelijk voor de import van rijst uit de VS, zou toch enige wenkbrauwen moeten doen fronsen.

Maar het is te eenvoudig de gehele verantwoordelijkheid voor de huidige situatie te leggen bij actoren buiten het Haïti. Of het nu gaat om een militair dan wel om een democratisch regime, het zijn lokale leiders die verantwoordelijk zijn voor het afsluiten van akkoorden rond liberalisering. Hetzelfde geldt voor de afbouw van de beschermende maatregelen voor de lokale markt en investeringen die de overheid maakt in het nationaal productieproces. Buitenlandse overheden of instellingen kunnen dan wel lokale leiders onder druk zetten om bepaalde maatregelen door te voeren, het laatste woord blijft bij de nationale overheid.

Vanuit deze optiek is het dan ook niet onbelangrijk te kijken naar het huidige landbouwbeleid om te zien welke inspanningen de overheid doet om de voedselzekerheid te verbeteren. In 1996 werd de Coördination Nationale de la Sécurité Alimentaire (CNSA) opgericht. De missie van deze cel is de staat te ondersteunen in de uitbouw van een gunstig kader voor voedselveiligheid, helpen bij de harmonisering en integratie van de sectoriële politiek inzake voedselveiligheid evenals ondersteuning te bieden bij de uitvoering van het beleid en een regelmatige analyse te maken van de huidige situatie aan de hand van een aantal prijsindicatoren van basisproducten. Hoewel de CNSA op deze manier de referentie zou moeten zijn op gebied van voedselveiligheid, kent het een ernstig gebrek aan legitimiteit. Zo is volgens Alterpresse nog geen enkele wettekst aangenomen die de functionering van deze interministeriële structuur moet vastleggen¹⁶.

De NGO Plateforme Haïtienne de Plaidoyer pour un Développement Alternatif (PAPDA) maakt van voedselzekerheid een van haar kerntaken. Het is een koepelorganisatie die landbouworganisaties uit verschillende hoeken van het hele land vertegenwoordigt. Volgens PAPDA doet de overheid te weinig inspanningen om de nationale productie te valoriseren. « (...) *Le choix de nos dirigeants est orienté vers la satisfaction des Puissances Internationales au détriment des intérêts nationaux. La question de l'agriculture est reléguée au second plan, alors ce que réclament les paysans ce sont des changements en profondeur en vue de parvenir à une nouvelle situation.*¹⁷ » Na een samenkomst in oktober 2007 eisten de deelnemende organisaties een landbouwpolitiek gebaseerd op nationale behoeften, dat de overheid van landbouw een prioriteit zou maken met een passend budget, dat de massale import van goederen zou verminderd worden, het ontwikkelen van een sectoriële landbouwpolitiek en tot slot een verhoging van de invoertaksen op landbouwproducten.

¹⁶ Alterpresse (2008, 18 maart)

¹⁷ PAPDA (2007, 23 november)

Een forum over landbouw en voedselsovereiniteit dat eerder hetzelfde jaar werd georganiseerd biedt interessante informatie over hoe diep de crisis de lokale producenten raakt. Zo stelden de leden van PAPDA dat de structurele crisis van de landbouw en de belemmerende nationale factoren talrijk zijn: demografische druk, erosie, ontbossing van de wouden en de groenbedekking van het heuvelland, het uitblijven van technologische evolutie en de plattelandsvlucht van de jongeren. Daarnaast wezen ze op de “neoliberale diktaten” die op blinde wijze door de overheid gevolgd worden en die de structurele crisis benadrukken. Er werd daarbij geduid op het gevaar dat multinationale ondernemingen die in hun pogingen om de landbouwproductie te controleren, de lokale boeren toegang tot land ontnemen.

De organisatie wil zich inzetten opdat het land haar recht op autodeterminatie terugvindt, haar boeren kan ondersteunen, een langetermijn visie voor het landbouwbeleid kan uitwerken op basis van werkelijke participatie van de boerenorganisaties. Meer concreet pleit PAPDA voor een landhervorming en de oprichting van een ontwikkelingsbank die krediet ter beschikking moet kunnen stellen van de landbouwers. Ze wil ook dat de overheid investeert in landbouwonderwijs en in zogenaamde gemengde molens, waar meel wordt gemalen uit een mengeling van inheemse en geïmporteerde gewassen als alternatief voor de huidige molens die voornamelijk importgewassen malen.

Uit het communiqué dat werd uitgebracht naar aanleiding van het forum blijkt ook dat de leden een bescherming willen van de lokale markt tegenover smokkel die plaatsvindt tussen de Dominikaanse Republiek en Haïti¹⁸. Het gebrek aan regulering van de voedselhulp is een ander pijnpunt dat een duurzame ontwikkeling van de Haïtiaanse landbouw in de weg staat. In dat opzicht wordt gepleit voor een effectieve participatie van de boerenorganisaties in alle discussies en beslissingen die de boeren aanbelangen. In dat kader wordt verwezen naar de economische integratie in CARICOM, de Economische Partnerschapsakkoorden en dergelijke meer. Wat de leden van PAPDA betreft moeten de internationale handelsakkoorden dan ook absoluut herzien worden.

De strijdvaardigheid van de Haïtiaanse civiele maatschappij levert ook effectief vruchten op. Enkele melkproducenten van Lèt Agogo (Lait à Gogo in het Frans) hadden ongebruikt land van de staat in gebruik genomen. Na een intense strijd met de overheid hebben de boeren die het land bezet hadden in 2005 uiteindelijk een eigendomsakte in handen gekregen¹⁹. Dergelijke successen zijn zeldzaam, maar een feit blijft dat de Haïtiaanse boer vandaag nog maar weinig te verliezen heeft. Anderzijds drukt de civiele maatschappij er wel op dat er nood is aan een betere organisatie tussen de boeren onderling en een coördinatie tussen de verschillende boerenbewegingen opdat dergelijke successen zich kunnen herhalen.

De nationale overheid en het internationale gezelschap

Uit het voorgaande kan men opmaken dat de nationale overheid wordt verweten dat ze de belangen van buitenlandse mogendheden boven deze van de lokale bevolking stelt. De overheid laat zich als het ware dicteren welk beleid er moet worden uitgewerkt in plaats van haar recht op autodeterminatie te laten gelden. In dat opzicht

¹⁸ PAPDA (2007, 1 maart)

¹⁹ PAPDA (2005, 2 december)

is het interessant zich de vraag te stellen waarom het land nog steeds dergelijk lage invoertarieven hanteert voor voedselproducten die een rechtstreekse concurrentie betekenen met lokale producenten.

Geheel volgens de huidige regelgeving van de WTO zou Haïti als ontwikkelingsland bijvoorbeeld een invoertarief op rijst kunnen heffen van 50% in plaats van de huidige 3%. Ook de Economische Partnerschapsakkoorden die dreigen te worden afgesloten zorgen voor een felle kritiek vanuit de civiele maatschappij. Zo zou de overheid nauwelijks gecommuniceerd hebben en krijgt ze het verwijt vanuit de civiele maatschappij dat ze niet dezelfde strategie volgde als de meeste West-Afrikaanse landen die weigerden het akkoord te ondertekenen, ondanks de felle druk uit Europa.

Haïti gaat gebukt onder een belangrijke schuldenlast. Deze heeft belangrijke gevolgen op de investeringen die de overheid kan doen. Zo krijgt het ministerie van landbouw, natuurlijke rijkdommen en plattelandsontwikkeling vandaag een budget dat drie keer kleiner is dan het bedrag dat gaat naar de terugbetaling van de schuldenlast. Hoewel het land reeds enige jaren geleden de club binnentrad van de Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) heeft het land nog niet genoten van de schuldverlichting die het initiatief met zich zou meebrengen. Reden: aan de aanvullende voorwaarden, waaronder voortgezette privatiseringen, werd niet voldaan. Het zou nog tot 2010 duren vooraleer het land opnieuw aanspraak kan maken op schuldverlichting. Het feit dat zowat 40% van de huidige schuldenlast dateert van de periode van Duvaliers die een groot deel van het geld naar Zwitserse bankrekeningen doorsluisden, kan de internationale financiële instellingen niet overtuigen wat soepeler om te springen met de voorwaarden²⁰.

Een ietwat gelijkaardig scenario geldt voor de meer recente leningen die het land vroeg. HaïtiAnalysis.com wijst erop dat telkens de nationale overheid voorwaarden voor dergelijke leningen contesteert de kraan wordt dichtgedraaid. Met andere woorden: niet doen wat de donoren willen is geen geld krijgen voor leningen. Zo zouden zowel ex-president Aristide als de huidige president Préval bezwaar hebben gemaakt tegen liberaliserende maatregelen waarop hen leningen werden geweigerd²¹. Men kan zich de vraag stellen of het de moeite waard is een lening af te sluiten om bijvoorbeeld de gezondheidszorg te verbeteren, terwijl er voorwaarden aan vasthangen die nefast zijn voor de duurzame ontwikkeling van een landbouwproductie die een evenwichtig dieet op de markt kan brengen. In een schrijven van Broederlijk Delen over de “orkaan Liberalisering” die Haïti trof wordt melding gemaakt van “*een onafhankelijke evaluatie in opdracht van de Wereldbank*” waarin men tot de vaststelling kwam dat “*het effect op ontwikkeling van de leningen in de periode 1986-2001 ‘verwaarloosbaar’ was.*”²²

Maar laat ons terugkeren naar de nationale overheid die ondanks alle druk die ze mag ervaren van buitenlandse donoren of internationale financiële instellingen nog steeds een minimale bewegingsruimte heeft. Het Haïtiaanse Poverty Reduction Strategy Paper (PRSP), dat de naam Document de Stratégie Nationale pour la Croissance et la Réduction de la Pauvreté (DSNCRP) draagt, is wat dat betreft een interessant document. In theorie zou het een referentiekader voor alle buitenlandse hulp moeten

²⁰ Broederlijk Delen (n.d.).

²¹ Haïti Analysis (2007, 11 juni). <http://www.haitianalysis.com/2007/6/11/the-idb-and-haiti>

²² Broederlijk Delen (n.d.).

zijn. Het moet gezegd zijn dat ook deze PRSP's opgesteld worden in opdracht van buitenlandse donoren, maar de overheid behoudt een zekere manoeuvreerruimte en de civiele maatschappij moet erbij betrokken worden, tenminste in theorie.

Het DSNCRP erkent dat de voedselveiligheid zorgwekkend is. De investeringen in de landbouwsector schieten ernstig tekort. De vroegere budgettaire keuzes maken duidelijk dat de sector niet als prioritair werd beschouwd. Slechts 1% van het beschikbare krediet wordt in landbouw geïnvesteerd. Tussen 2003 en 2005 werd nauwelijks 700.000 dollar gespendeerd aan de import van landbouwmachines, werktuigen, zaaigoed, meststoffen en pesticiden. Daarbij komt dat de noodzakelijke infrastructuur zoals watervoorziening, energie en transport erg gebrekkig zijn. Hoewel dergelijke documenten weinig concrete maatregelen voorstellen, worden volgende doelstellingen naar voren geschoven in het DSNCRP:

1. Een gunstig kader uitwerken ter versterking van de voedselveiligheid en ter controle van de toepassing. Daarbij moeten departementale en gemeentelijke plannen op participatieve wijze worden uitgewerkt.
2. Transversale mechanismes uitwerken. Hiervoor moet er een coördinatie worden uitgewerkt die interventies in verschillende sectoren beter op mekaar afstemmen. Tevens moeten er partnerschappen worden uitgewerkt tussen de overheid en de civiele maatschappij en moet de voedselhulp beter beheerd worden.
3. De departementale capaciteiten van de intersectoriële en interinstitutionele integratie moet versterkt worden. De capaciteiten voor lokale planning dienen verstevigd te worden, partnerschappen tussen de staat, de civiele maatschappij en de lokale overheden moet worden gepromoot en een gegevensbank moet worden uitgewerkt waarin alle actoren en interventies worden opgenomen.
4. De opvolging van de voedselveiligheid en van de armoede moet verzekerd zijn.
5. De toegang voor kleine ondernemers tot financiële middelen moet verbeterd worden.

De overheid is zich dus wel degelijk bewust van de huidige problemen en schuift een aantal doelstellingen naar voren. Het DSNCRP is van kracht van 2008 tot 2010. Maar het ziet er naaruit dat ze door de feiten voorbijgestoken werd. De voedselrellen van april 2008 leidden uiteindelijk tot het ontslag van eerste minister Alexis en het heeft maanden geduurd vooraleer er een nieuwe eerste minister werd gevonden die aanvaard werd door de politieke actoren. Gekend vanuit de sociale bewegingen werd uiteindelijk in augustus Michèle Pierre-Louis weerhouden. Deze liet eind augustus in haar politieke verklaring verstaan dat het landbouwbeleid in haar politiek centraal zou staan en dat het ministerie van landbouw over voldoende middelen zou kunnen beschikken om de sector nieuw leven in te blazen²³.

Besluit

Het is duidelijk dat de Haïtiaanse overheid van haar landbouwbeleid een prioriteit moet maken en er de geschikte middelen voor beschikbaar moet stellen. Wat dat betreft is de beleidsverklaring van de kersverse eerste minister hoopgevend. Maar haar wacht een moeilijke taak. Eind augustus kwamen opnieuw verschillende

²³ Alternpresse (2008, 29 augustus) <http://www.alternpresse.org/spip.php?article7629>

honderden demonstranten op straat in Les Cayes ten gevolge van de hoge voedselprijzen. Ze werden uiteengedreven door de politie en de VN-troepen die traangas afvuurden op de betogers²⁴.

Het zit de Haïtianen duidelijk hoog en de eerste minister wacht de enorme uitdaging een oplossing te vinden voor de diepgewortelde problematiek en het vertrouwen van de bevolking te winnen. Het optrekken van de invoertarieven voor voedselproducten mag dan noodzakelijk zijn om de lokale boeren te laten concurreren tegen de buitenlandse dumping, indien men de tarieven zonder meer optrekt dreigen de prijzen dermate te stijgen dat de verpauperde en hongerige bevolking zonder twijfel opnieuw op straat zal komen. Het subsidiëren van de geïmporteerde rijst met de inkomsten van opgetrokken invoerrechten lijkt wat dat betreft een iets meer doordachte oplossing, maar op korte termijn blijft de situatie voor de kleine lokale boer daarmee ongewijzigd, en daar zit een groot gevaar. Bovendien vinden sommige importeurs het dan mogelijk niet meer interessant rijst te in te voeren in Haïti.

Er zal voldoende creativiteit aan de dag moeten worden gelegd om tot een duurzame oplossing te komen die binnen afzienbare termijn het rurale leven weer aantrekkelijker maakt en tegelijkertijd de momenteel noodzakelijke voedselimport geen stokken tussen de wielen steekt. Andere aandachtspunten met betrekking tot de voedselveiligheid zijn de broodnodige investeringen in landbouw en de herbebossing die de erosie moet tegengaan. Daarnaast is het binnenlandse wegennet een grote belemmering voor een rurale ontwikkeling. Het European Development Fund investeert weliswaar in de aanleg van wegen, maar het gaat voornamelijk om transportassen richting Dominicaanse Republiek. Niet dat deze overbodig zouden zijn, maar het is in de eerste plaats het binnenlandse wegennet dat de aandacht verdient om de Haïtiaanse landbouw nieuw leven in te blazen.

De grootste uitdaging zit zonder twijfel in de herziening van internationale handelsakkoorden zoals de EPA's en van de voorwaarden waaraan Haïti momenteel onderworpen is om over krediet te kunnen beschikken. De afbouw van de schuldenlast, grotendeels veroorzaakt door militaire regimes en dictaturen, is een andere prioriteit. Dat het internationale gezelschap nu weigert een deel van de schuldenlast te annuleren en de Haïtiaanse overheid kletsen om de oren geeft met betrekking tot "good governance" terwijl het jarenlang in hetzelfde land militaire regimes en dictaturen van krediet voorzag getuigt op z'n zachtst gezegd van slechte humor. Het corruptieprobleem is reëel, doch het slachtoffer is andermaal niet de gecorrumpeerde, maar wel de Haïtiaanse bevolking die blijkbaar dan maar modder moeten leren eten²⁵.

²⁴ International Herald Tribune (2008, 25 augustus).

²⁵ Patel, R. (2008, 21 augustus).

Bibliografie

- Alterpresse (2007, 1 maart). *Agriculture et souveraineté alimentaire en Haïti : quelles alternatives aujourd'hui*. Geconsulteerd op 23 augustus 2008 via <http://www.alterpresse.org/spip.php?article5722>
- Alterpresse (2007, 13 juni). *Améliorer les méthodes de production paysanne par des moyens alternatifs*. Geconsulteerd op 23 augustus 2008 via : <http://www.alterpresse.org/spip.php?article6094>
- Alterpresse (2007, 29 juni). *Plus de 3 milliards d'euros pour le deuxième recensement général agricole – Anticiper les situations d'insécurité alimentaire*. Geconsulteerd op 23 augustus 2008 via <http://www.alterpresse.org/spip.php?article6153>
- Alterpresse (2007, 8 augustus). *Améliorer les conditions de vie par l'augmentation de capital*. Geconsulteerd op 23 augustus 2008 via : <http://www.alterpresse.org/spip.php?article6285>
- Alterpresse (2008, 15 maart). *Le poids de la dépendance alimentaire*. Geconsulteerd op 23 augustus 2008 via <http://www.alterpresse.org/spip.php?article7037>
- Alterpresse (2008, 15 maart). *XXXe conférence régionale Fao Brésil avril 2008 – Renforcer la sécurité alimentaire régionale et augmenter les revenus des petits agriculteurs*. Geconsulteerd op 23 augustus 2008 via : <http://www.alterpresse.org/spip.php?article7038>
- Alterpresse (2008, 2 juli). *Les opérations du PAM envisagent d'atteindre plus de 2,3 millions de personnes*. Geconsulteerd op 23 augustus 2008 via : <http://www.alterpresse.org/spip.php?article7412>
- Alterpresse (2008, 16 juli). *La communauté internationale renouvelle ses promesses*. Geconsulteerd op 23 augustus 2008 via : <http://www.alterpresse.org/spip.php?article7471>
- Alterpresse (2008, 7 augustus). *Aggravation de la vie chère en perspective*. Geconsulteerd op 23 augustus 2008 via : <http://www.alterpresse.org/spip.php?article7565>
- Alterpresse (2008, 13 augustus). *Les Nations Unies annoncent 214 millions de dollars d'aide pour 16 pays, dont Haïti*. Geconsulteerd op 23 augustus 2008 via : <http://www.alterpresse.org/spip.php?article7581>
- Alterpresse (2008, 29 augustus). *Michèle Pierre-Louis présente son énoncé de politique générale à la chambre des députés*. Geconsulteerd op 2 september 2008 via: <http://www.alterpresse.org/spip.php?article7629>
- BBC News (2008, 4 juni). *Timeline: Haïti*. Geconsulteerd op 25 juni 2008 via: http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/country_profiles/1202772.stm
- Bonny, Jean Baptiste (2005). *Libéralisation commerciale et Production agricole : le cas du riz en Haïti*. Gepresenteerd op de 11 algemene conferentie van EADI, Bonn, 21-24 september 2005.
- Broederlijk Delen (2007, 14 september). *Wil de EU de amroede in Haïti daadwerkelijk bestrijden ?* Geconsulteerd op 1 september 2008 via : <http://www.11.be/index.php?option=content&task=view&id=102760>
- Broederlijk Delen (2006). *De tijd loopt – Landbouw 2015*. Politieke brochure campagne 2007-2008.
- Broederlijk Delen (2007). *Haïti heeft ook talent*. Campagnekrant 2008
- Broederlijk Delen (n.d.). *Haïti na de doortocht van de orkaan Liberalisering*
- Business Monitor International (2008, april). *Haïti – Risk summary*. Latin America Monitor: Caribbean Monitor.
- CNSA (2008, 8 mei). *Haïti – Alerte à l'insecurité alimentaire*. Geraadpleegd op 25 augustus 2008 via http://www.cnsahaiti.org/Alerte_Haiti_8_Mai.pdf
- Economist (2008, 19 april). *The New face of Hunger – Food and the poor*. Geraadpleegd op 24 augustus 2008 via Business Source Premier database: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=buh&AN=31740113&site=ehost-live>
- HaïtiAnalysis.com (2007, 11 juni). *The IDB and Haïti: Deliver us from Debt*. Geraadpleegd op 2 september 2008 via: <http://www.haitianalysis.com/2007/6/11/the-idb-and-haiti>
- International Crisis Group (2004, 18 november). *A New chance for Haïti*. ICG Latin America/Caribbean Report N°10. Port-au-Prince, Brussels

- International Herald Tribune (2008, 25 augustus). *Haiti hit with new protests over food costs*. Geraadpleegd op 2 september 2008 via : <http://www.ihf.com/articles/reuters/2008/08/25/america/OUKWD-UK-HAITI-UNREST.php>
- Lambi (2008, maart-mei). *De Aristide factor (deel 4): Ballingschap en terugkeer*. Lambi Jg. 9 No. 33.
- NACLA Report on the Americas (2004, januari, februari). *Haiti: Nearly Half of Population Hungry*. NACLA Report on the Americas Vol. XXXVII, No. 4. p. 44-45.
- Oxfam International (2008, juni). *Haiti No Longer Grows Much of Its Own Rice and Families Now Go Hungry*. Geconsulteerd op 23 augustus via: <http://www.oxfam.org/en/development/haiti-no-longer-grows-much-its-own-rice-and-families-now-go-hungry>
- PAPDA (2005, 1 december). *Les mouvements paysans luttent contre l'exclusion des masses rurales*. Geconsulteerd op 19 augustus 2008 via : http://www.papda.org/article.php3?id_article=130
- PAPDA (2005, 2 december). *Les producteurs de Lèt Agogo autorisés à occuper des terres de l'Etat*. Geconsulteerd op 19 augustus 2008 via : http://www.papda.org/article.php3?id_article=132
- PAPDA (2007, 23 november). *Foire agro-écologico-touristique du 12 au 14 octobre 2007 à Jacmel*. Geconsulteerd op 19 augustus 2008 via : http://www.papda.org/article.php3?id_article=425
- PAPDA (2008, 29 januari). *Promotion de la production agricole biologique à travers des échanges, des formations et des recherches entre des organisations paysannes haïtiennes et des cadres étrangers*. Geconsulteerd op 19 augustus 2008 via http://www.papda.org/article.php3?id_article=437
- Patel R. (2008, 21 augustus). *Mensen eten modder*. Geconsulteerd op 26 augustus 2008 via: [http://www.mo.be/index.php?id=63&tx_uwnews_pi2\[art_id\]=22173&cHash=aa3f56c758](http://www.mo.be/index.php?id=63&tx_uwnews_pi2[art_id]=22173&cHash=aa3f56c758)
- PFNSA (n.d.). *Vulnérabilité des ménages à l'insécurité alimentaire en Haïti. Essai de mesure à partir de la pauvreté monétaire*.
- PNUD Haïti (2006). *Situation économique et sociale d'Haïti en 2005*.
- République d'Haïti (2007). *Document de stratégie nationale pour la croissance et la réduction de la pauvreté*.
- Samway, P. (1998, 28 maart). *Feeding and educating Haiti's poor*. America, 178 (10), 6. Geraadpleegd op 24 augustus 2008 via <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=afh&AN=443173&site=ehost-live>
- Wargny, C. (2008, augustus). *Haïti, ce pays en dehors*. Le Monde Diplomatique, No 653, p. 8-9
- WFP/FAO (2005, 12 januari). *Special Report – FAO/WFP Crop and food supply assessment mission to Haïti*.